

KRONIKA 1960

OBSAH

História Svidníka	2
Vznik pravoslávia v okolí Bardejova	4
Kniha Hramoty Vyš. Svidníka.....	5

História Svidníka

Obec Vyšný Svidník r. 1694 bola majetkom Regéczyho, za ním Fr. Rakoczyho II., ktorý ju daroval svojmu osloboditeľovi – kapitánovi Kertzlovi. R. 1712 majiteľovi boli Regéczy, Orlický, r. 1714 Regéczy, Volyansky, Rokicky, r. 1752 znovu Rokicky, r. 1775 Szirmay a r. 1777 Regéczy.

R. 1794 mohla mať obec 5 jarmokov za rok. Druhá polovica Svidníka, t.j. Nižný Svidník, r. 1694 bola majetkom Regéczyho, Dvornického a Rokického a r. 1699 bol majiteľom Žernyicky.

O vzniku týchto dvoch osád nemáme po ruke hodnoverných historických záznamov alebo listín. Bolo by treba za nimi ďaleko pátrať, a i tak je nie isté, či by sa niečo závažného našlo. Z tohto dôvodu treba sa opierať len o tradície ľudu.

Hovorí sa, že v tomto pohraničnom okolí najstaršieho pôvodu sú osady. Svidník, Ladomirová, Hunkovce, Korejovce, Tisinec (zaiste boli tu tisové hory) a Krušinec.

Z dvoch častok Svidníka staršia by bola Nižný Svidník, čo sa dá súdiť i z toho, že v nej malo zemepanstvo Szirmoyovcovsvoj kaštieľ, ktorý i dnes stojí, ale v majetku iného, a majetok je rozpredaný medzi ľuďom. Obec Nižný Svidník bola už akiste za Tatárov, ako to ľud i dnes hovorí. Ľud obce pred brutalitou Tatárov sa vraj skrýval v podzemných dierach, jamách, aké sú v chotári Nižného Svidníka v hone Knianské potoky (kde sú 3) a v hone Medzi potokmi (kde sú 4). Toto ľudové podanie môže byť i mylné. Vieme, že v dávnej minulosti v karpatských krajoch sa zjavovali často kúdlie vlkov, na ich kapanie (pre kožušinu, ktorou sa obchodovalo) ľud v chotároch kopal a nastrojoval jamy, a môžu to byť takzvané vlčie jamy.

Z doby vtrhnutia Tatárov sa dodnes zachoval u ľudu dve zaujímavé povesti, ktoré sú zaznamenané v školskej kronike štátnej ľudovej školy.

Obec je pôvodu slovanského, akiste rusínskeho. Zemepán Szirmay kolonizoval na svojom panstve i rodiny nemecké, ktorých potomkovia i dnes žijú a patria medzi najmajetnejších občanov obce. Zemepán Szirmay zo svojho panstva rozdelil istú časť pozemkov medzi ľud. Pozemky tieto ľud musel obrábať a dávať od nich z úrody tzv. desatiny. Kto dostal 8 osmín z oreka (24. kat. jutár), povinný bol zadarmo pracovať na majetku, panstvom obrábanom, týždenne 4 dni so záprahom. Kto dostal 4 osminy, pracoval týždenne 2 dni so záprahom. Kto nemal záprahu, dostal tzv. žedlárku (iste želárku) a za ňu týždenne odrábal 2 dni pešie.

Hovorí sa, že často úrody boli také slabé, že neraz medzi ľuďom nastal hlad, pre čo sa ľud dopúšťal krádeže na panskom majetku, medziiným i krku, ktorý sa vraj sušil, mlel a z múky piekol chlieb. Od nezodpovedného zažívania povstávali rozličné choroby, ktorých ľud často početne umieral. Istý čas v Svidníku a na okolí trvala za pol druhu roka, v ktorej mnohé rodiny úplne vymreli.

V polovici XIX. storočia zemepán Szirmay predal majetok nemeckému grófovi Kočurovi, ktorý hospodáril na ňom 22 rokov, keď prešiel do rúk židovských, z ktorých ho potom odkúpil ľud za druhé peniaze. Hovorí sa, že úžera židovských majiteľov išla tak ďaleko, že v istých prípadoch ľud – v novších časoch – platil za role a lúky nie peniazmi, ale statkom, aby takto majiteľ mohol ešte ráz zarobiť.

Jediné listiny, ktoré obsahujú isté záznamy o Svidníku, sú doteraz len dve. Jedná je z nich v archíve gréckokatolíckej fary a druhá v gréckokatolíckom kostole. Obe sú zo XVII. storočia. Z prvej sa dá súdiť, že nie je len Svidník, ale i celé okolie za čas patrili pod majetnosť zborovského panstva, kde sídlila i zemepanská rodina Szirmayovská, ktorej majetky sa rozprestierali od Zborova východným a severovýchodným smerom.

Svidník patril do oblasti tzv. Makovice, jej sídlom bol zámok Zborov (Makovica). V uvedenej knihe je zaznamenané, že majetky Makovice za čas mali v rukách dcéry kniežat'a Janusza, ktoré žili v Haliči, v Novom Sonči. Tiež je v nej poznamenané, že rod Rákóczyovcov mal v rukách majetky. Makovice od r. 1601 do 1714, a to Žigmund, Juraj Ladislav, Pavol, Fraňo I. – II.

Táto kniha je písaná spočiatku latinsky, neskoršie cyrilikou a obsahuje zväčšia osobné dáta farárov.

Druhá kniha je tzv. „Hramota“ a obsahuje rodokmenné dáta všetkých rodín cirkvi. Tieto dáta vo veľkom pôste pred Veľkou nocou, v tzv. zádušnú sobotu, pri bohoslužbách farár čítava, preto z tejto príležitosti príde do kostola z každej rodiny aspoň jeden člen. Je to bohoslužobný zvyk, pokým sa odbavuje, vyzvania sa a prítomní držia v ruke horiace sviece. Za tento obrad členovia rodín prinášajú po jednom chlebe, z ktorého tretina patrí kantorovi.

Do hramotnej knihy rodokmenné záznamy sa i dnes píšu. Každá rodina má v nej osobitné miesto.

Keby bola obec zriadená cirkevne, nevedno. Gréckokatolícka cirkev bola zriadená údajne v XVII. storočí a patrila k diecéze mukačevskej, neskoršie prešovskej. Farské sídlo zriadili v Nižnom Svidníku, v záhrade kaštieľa Szymayovcov. Tu bol vybudovaný r. 1611 i drevený kostol. Na mieste, kde stál, je dnes drevený kríž. Nižný Svidník (Starý Svidník) bol sídlom fary do r. 1785, kde bola zriadená fara vo Vyšnom Svidníku, na terajšom mieste.

Patrónom farnosti bol miestny zemepán. Hovorí sa, že do r. 1640 obec a celé okolie bolo pravoslávne. Potvrdzovali by to niektoré kostoly (v Mestisku, v Stropkove, v Breznici), stavané podľa východného rítu.

Hneď po prevrate v okolí sa začala organizovať a zakladať i pravoslávna cirkev, ako sa o tom zmiňujeme na inom mieste. V samom Svidníku sa nezakorenila. O pôvode názvy obce niet historických záznamov, a tak tiež nemožno poznamenať ani to, ako sa časom meno obce menilo. Za tým by bolo treba tiež zaiste dlho pátrať a je otázne, či by mohlo dôjsť k niečomu určitému, bude možno spočívať len na filologických predpokladoch.

Obec od pradávna bývala strediskom celého okolia. Mohla byť pre okolie čarovým a iným trhoviskom. Leží na gravitačnom bode, ktorom sa spájajú dva potoky, štyri doliny a ciest.

R. 1893 zastihla obec veľká povodeň, vznikla prietržou mračien- v okolí Vápeníka, Svidničky, Kružlovej a Kapišovej. Celý Svidník bol pod vodou. Od Kapišovej voda priniesla i 3 drevené chalupy. Utopilo sa vtedy 10 ľudí. Povodeň strhla vtedajší drevený most, cez ktorý práve prechádzal voz s tromi cestujúcimi, a zachránil sa len jeden. Povodeň bola na rieke Ladomirke.

Obec oddávna (asi od r. 1855) bola sídlom okresného súdu, okresnej politicko-administratívnej správy a berného úradu. Teraz má len okresný súd, berný úrad a expozitúra okresnej administratívnej správy.

Vznik pravoslávia v okolí Bardejova

Vznik pravoslávia v Lodomirovej a na okolí možno odôvodňovať čiastočne otázkou kalendára, ďalej nesúlalom medzi gréckokatolíckymi farármi a veriacimi, ktorý nastal tým, že farári svojou netaktnosťou, panovačnosťou a prepiatymi platovými požiadavkami nemohli udržať osobnú a duchovnú dôveru ľudu. Vplyv na vznik pravoslávia v okolí Svidníka mala i osobná pomsta bývalého senátora snemovne volebného svidníckeho okolia, obyvateľa a roľníka Juraja Lažu. Okrem roľníctva zaoberal sa i stavebným podnikateľstvom. V 1914 roku dokončil prácu pri gréckokatolíckej školskej budove vo Svidníku. Žiadal vyplatenie príslušnej zmluvnej sumy, čomu však predseda školskej stolice, farár Mikuláš Daňko odoprel vyhovieť, vyhovárajúc sa na vojenné okolnosti. Všetky ďalšie prosby boli márne, preto prisahal pomstu okolitým gréckokatolíckym farárom.

R. 1915 gréckokatolícky biskup Štefan Novák v Prešove so súhlasom bývalej maďarskej vlády a na popud niektorých farárov začal akciu na zavedenie svätenia cirkevných sviatkov podľa gregoriánskeho kalendára a na vytvorenie juliánskeho kalendára, totiž aby cirkev gréckokatolíkov svoje sviatky, ktoré svätievala o 14 dní neskoršie, ako latinská cirkev rímskokatolíkov, svätila spolu s rímskokatolíckymi. Pozadím tohto pokusu bol nepriateľský maďarský duch, aby sa zničilo všetko to, čo spojovalo gréckokatolíkov s Rusmi. Veriaci grécko-katolíckej cirkvi v svojom náboženskom konzervativizme – na celej čiare pohoršení, začali revoltovať, nariadenie biskupovo odmietli, na novo zavádzané sviatočné dni do kostola nechodili. Páni farári slúžili služby božie odbavovali v kostoloch prázdnych.

V okolí Vyšného Svidníka Juraj Lažo bol prvý, ktorý vystúpil proti tomuto biskupskému nariadeniu. Popudzoval ľud, aby odoprel podrobiť sa nariadeniu a vyhlasoval to iba za pohnútku niektorých farárov a maďaronského biskupa. Obviňoval hlavne biskupského radcu Mikuláša Daňku. Došlo až na to, že istá žena z Kapišovej a obyvateľ z Gauranca, menom Rodák, išli s prosbou na kabinetnú kanceláriu do Viedne. Ich prosbe vyhovel a biskupovi v Prešove, Novákovi, bolo nariadené, aby do ukončenia vojny od svojich úmyslov odstúpil. Farár Mikuláš Daňko, zaiste z pomsty, Juraja Lažu obvinil z vlastizrady, pre čo bol v Prešove žalárovaný za štyri i pol mesiaca. Juraj Lažo, aby sa zo žalára dostal, svoje zásady zdanlivo odvolal, ale v duchu prisahal ďalšiu pomstu.

Prišiel prevrat čsl. r. 1918 začal v celom okolí agitovať proti gréckokatolíckym farárom, za odlúčenie sa od Ríma a za pripojenie sa k pravoslávii. Úspech jeho snahy dosiahli až r. 1920, keď sa stal senátorom snemovne. R. 1922 na vlastné trovy priviedol z Prahy archimandritu Vitalija Maximinka, ktorého sa istý čas vydržoval, kým si totiž nezadovážil pomoc z Juhoslávie a od ruských aristokratických emigrantov vo Francúzsku.

Ďalekosiahly krok a úspech pravoslávia nasledoval v tom, že si pomocou Juraja Lažu založilo vo Vyšnom Svidníku tlačiareň, ktorú umiestnili v budove gazdovského spolku v tzv. Trojici. Neskoršie ju preniesli do vlastnej budovy v Lodomirovej, kde je i dnes. Tlačiareň bola od počiatku a je i teraz vystrojená len ručnými strojmi. Vydávala a vydáva rozličné náboženské knihy, noviny, kalendáre, a to pre pravoslávie nielen na východnom Slovensku, ale i v Juhoslávii, v Amerike, v Poľsku, v Rumunsku a v iných štátoch sveta.

Kniha Hramoty Vyšného Svidníka

Kniha Hramoty sa nachádza v pravoslávnej cirkvi Vyšného Svidníka. Kniha bola zavedená ešte za režimu Rakúsko-Uhorska. Rok zavedenia knihy nie je uvedený a tiež nie je možné zistiť, ktorý farár knihu Hramoty zaviedol. V knihe sa spomínajú vtedajší panovníci tohto režimu ako cisár František, Leopold, Ferdinand, Mária Terézia a Alžbeta.

Na každej stránke tejto knihy je uvedená jedna rodina a spomínajú na zomrelé osoby z tej rodiny. Podľa tejto knihy sa dá usúdiť, ktorí sú korenní obyvatelia Vyšného Svidníka a ktoré rody sú už vymreté.

V knihe sú uvedené tieto rodiny (Rodiny označené krížikom sú už vo Svidníku vymreté alebo odsťahované): Chovan+, Polovčík, Korotký, Šunda+, Jac-Motýľ+, Zdravecký, Cimbora, Tkáč - Kohút, Kupaj, Hajduk - Korotký, Kudla, Sabol, Badík - Motýľ, Pind'ar+, Berežný, Mihaľ+, Jacura, Paňko, Šraga, Vančišin+, Kušnir, Skrab, Pradid+, Kočan, Lažo, Pivovarník+, Jankin+, Bučko, Mergeščík, Stach+, Slota, Kraka+, Le'o, Sopoliga, Kaliňák, Antoník, Rusin, Gajdoš+, Nebesný, Fečuš, Duleba, Boršč, Jech+, Chavko, Onufer – Murín+, Didik, Bateško.

Na konci knihy sú zavedené rodiny, ktoré sa nast'ahovali alebo priženili do Svidníka pozdejšie ako Lakata, Haľko, Bilančík, Mihalík, Švahla, Rudý, Chamila, Brudňak, Gerbery, Kolibjár, Draľ, Ducár, Kažimír, Hvizd.

Z tejto knihy sa v cirkvi čítajú zomrelé osoby na tzv. zádušné soboty.